

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 598 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr Baxtiyor Islamov	8
Kichik biznesni rivojlantirishda “yashil” iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G’oipnazarov	10
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System ... Zufarova Nozima Gulamiddinovna	16
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko’rsatkichlari va ekologik muammolar Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	24
Yashil budjetlashtirish va uni O’zbekistonda joriy etish istiqbollari Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	30
Iqtisodiyotda ta’lim va fan integratsiyasining asosiy yo’nalishlari Yormatov Ilmidin Toshmatovich	35
Transport vositalari va yo’llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir Agzamov Shaxboz Akmalovich	39
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish A. X. Salamov	44
Biznes-reja baliqchilik xo’jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida Dosmurotova Shaxista Kengashovna	48
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog’liqligi Axmediyeva Aliya Toxtarovna	55
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	63
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo’llari Shamsiyev Nodir Muratovich	67
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari Shagazatov Oybek bahodirovich	72
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo’nalishlari Davlatov Sanjar Abdimannonovich	76
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	80
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformsiyaning muhim yo’nalishlari Yuldasheva Kamola Miraliyevna	84
O’zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	89
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi Nazarova Umida Avazovna	94
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari Mirzaxodjayev Alisher Botirovich	98
Globallashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish Mirzayev Musurmon Umidullayevich	103
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o’rni va ahamiyati Fayziyeva Aziza Azamat qizi	108
Ta’lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	113
Ta’minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	119
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	123
Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан Абдурахманова Матлуба Махамдаминовна	129

Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari.....	135
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	
Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	141
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	
Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:	
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	148
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	154
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	159
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarning faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	167
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	170
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности.....	175
Зайнутдинова Умида Джалоловна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	179
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	184
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	188
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	193
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	197
Mardiyev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlar.....	203
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	207
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	213
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	221
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi	
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	226
Eshimov Alisher Dasmurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash	
metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi).....	234
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	245
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	250
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	256
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini joriy etish orqali budjet-soliq siyosati	
samaradorligini yanada oshirish.....	260
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	266
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	274
Sobirov Otabek Olimjonovich	

Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	277
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	281
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	284
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	288
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	
Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	293
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli ekonometrik modellashtrishda tahlil qilish.....	297
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari	302
Abdullayev Boburjon Akbaraliyevich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	306
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	310
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	314
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation	319
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri	325
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....	329
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирйўлийўловчи”	332
Н. Э. Кахорова	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	337
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
“STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish	342
Musyeva Shoira Azimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari	348
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....	353
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati.....	357
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....	362
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdanova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	369
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процессы цифровизации АО “Hududgazta'minot”	373
Хусанов Кахрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....	378
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi.....	381
Bobayev Isroiljon Abdinabiyeich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....	386
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	

O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....	394
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida	397
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	400
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari.....	409
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida).....	413
Karimov Bekzodjon Ilxomovich	
Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	420
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	426
Уринов Бобур Насиллоевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	432
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	
Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	437
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Сокращение уровня бедности в Узбекистане.....	443
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	448
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari	453
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari	460
O'lokulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	463
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	469
Xalmuxamedova Zebaxon Babaxanovna	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	473
M. Yuldosheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	480
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	487
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini instituttsional tahlil qilish mexanizmi.....	492
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integrasiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	499
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	503
Karamatova Noiba Husnitdinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	510
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ.....	517
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	522
Sultanov Baxram Begdullayevich	

Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях.....	526
Самигова Гуландом Абдужаббаровна	
Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri	534
Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	539
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri	543
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	548
Shukurov Ilxom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	555
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi	560
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	564
Bayjanova Gozsal Sarsengaliyevna	
Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	570
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе	577
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni	580
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	
Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi	584
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida	591
Nabiyev Feruz Nurmurodovich	

HUDUDLAR BIZNES MUHITINI RIVOJLANTIRISH VA SAMARALI BOSHQARISH YO'NALISHLARI

Davlatov Sanjar Abdimannonovich

Toshkent davlat agrar universiteti "Biznesni boshqarish" kafedrası assistenti

Annotatsiya: Maqolada hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo'nalishi bo'yicha Respublikamizda amalga oshirilayotgan ishlar, maxsus iqtisodiy zonalar, kichik sanoat zonalari, klasterlar va texnoparklar faoliyati samaradorligi ko'rsatkichlari tahlili hamda rivojlantirish imkoniyatlari keltirilgan.

Kalit so'zlar: Biznes muhit, samaradorlik, samara, maxsus iqtisodiy zona, kichik sanoat zonasi, klaster, texnopark.

Abstract: The article discusses the analysis of performance indicators of special economic zones, small industrial zones, clusters and technology parks, as well as development opportunities in the direction of development and effective management of the regional business environment in the Republic.

Key words: Business environment, efficiency, effectiveness, special economic zone, small industrial zone, cluster, technology park.

Аннотация: В статье рассматривается анализ показателей деятельности специальных экономических зон, малых промышленных зон, кластеров и технопарков, а также возможностей развития в направлении развития и эффективного управления региональной бизнес-средой в Республике.

Ключевые слова: Деловая среда, эффективность, результативность, специальных экономическая зона, малая промышленная зона, кластер, технопарк.

KIRISH

Biznes va tadbirkorlik bozor iqtisodiyotining asosiy tayanchi hisoblanadi. Biznesni tashkil etish, uni boshqarish va samarali yuritish uchun muayyan bilim va ko'nikmalar, tahliliy va mantiqiy fikrlash, kreativlikka ega bo'lish lozim ^[4]. Ayni paytda respublikamizda biznes muhitni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar va islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu vazifalarni samarali va tizimli tashkil etish uchun aholining tadbirkorlik tashabbuslarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash, birinchi navbatda, mahallalarda kichik biznes va tadbirkorlik muhitini yanada yaxshilash, yoshlar va xotin-qizlarni daromadli mehnat bilan band qilish borasidagi tadbirlarni tizimli ravishda davom etirilishi maqsadida agrar tarmoqda o'z biznesini tashkil etishga ko'maklashish, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishda dehqon xo'jaliklarining ulushini oshirish maqsadida uzoq muddatga qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yer maydonlarini ijaraga olib, belgilangan tartibda ro'yxatdan o'tgan dehqon xo'jaliklari va kichik tadbirkorlik subyektlariga 50 mln so'mgacha garovsiz kredit berilishi tadbirkorlik subyektlarining mahallalarda, shu jumladan, tashkil etilgan mikromarkazlarda ishlab chiqarishni, xizmat ko'rsatish sohasini va hunarmandchilikni hamda aholi bilan kooperatsiya va kasanachilikni kengaytirishga yo'naltirilgan loyihalari uchun hokim yordamchilarining tavsiyanomasi asosida ajratiladigan kreditlar miqdori amaldagi 225 million so'mdan 300 million so'mgacha oshirilishi nazarda tutilmoqda¹. Albatta, bu boradagi olib borilayotgan ishlar biznes muhitini samarali rivojlantirish uchun xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ashurov M. M. "Kichik sanoat zonalari: qulay biznes muhitini yaratish va hududni rivojlantirishda muhim omil sifatida" ilmiy izlanishlarida kichik sanoat zonalarni tashkil etish va kichik sanoat zonalarining faoliyati samaradorligini oshirish masalalari ko'rilgan ^[5].

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 31.01.2023-yildagi PQ-39-son Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari doirasida aholining biznes tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashni yangi bosqichga olib chiqishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo'nalishlarini tadqiq qilish jarayonida Kichik sanoat zonalarini, maxsus iqtisodiy zonalar, klasterlar va texnoparklarning faoliyatini statistik tahlil va taqqoslama usullardan foydalangan holda samarali tadqiq etildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Respublikamizda sanoat zonalarining tashkil etilishi biznes muhitni rivojlantirilishi bilan birga imkoniyatlar samarasi sifatida qaraladi. Kichik sanoat zonalarini faoliyatini samarali tashkil etish va boshqarish – hududlarda va sanoatda shiddatli iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirishga, ko'p ukladli iqtisodiyot, shu jumladan, institutsional asoslari, subyektlarda ishlab chiqarish infratuzilmasini shakllanishiga tovar, mehnat va kapitalning umumdavlat va hududiy bozorlari hamda infratuzilmaviy tizimlarni rivojlantirish, aholi bandligi, ijtimoiy himoya, kichik biznesni rivojlantirish, sanoat kooperatsiyasi asosida tayyor mahsulot ishlab chiqarish faoliyatini qo'llab-quvvatlashga ijobiy turtki beradi. Shu sababdan ham hozirgi kunda kichik sanoat zonalarini faoliyatini samarali boshqarish yo'nalishlariga qaratilgan tadqiqotlarga ehtiyoj yuqoridir.

Kichik sanoat zonasi (KSZ) – hududni ijtimoiy soha hamda sanoatni rivojlantirishga mamlakat va xorij investitsiyalarini, innovatsion texnologiya va boshqaruv tajribasini jalb etish maqsadida tuziladigan, alohida huquqiy tartibga ega bo'lgan maxsus ajratilgan joydir. Kichik sanoat zonasi hududida yuridik va jismoniy shaxslar moliyaviy, xo'jalik va O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa istalgan faoliyat turlari bilan shug'ullanishlariga imkon beradi. Kichik sanoat zonalarini faoliyatining huquqiy asoslarini, avvalo, "Kichik sanoat zonalarini to'g'risida"gi Nizom va boshqa qonun hujjatlari tashkil etadi.

Mamlakatimizda KSZ faoliyatining shakllanishi va kelgusi taraqqiyoti uchun ilk qadam O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2014 yil 31 dekabrda 378-sonli "Kichik sanoat zonalarini barpo etish va ularning faoliyatini tashkil qilish tartibi to'g'risidagi Nizomni tasdiqlash haqida"gi Qarori bilan qo'yildi.

So'nggi yillarda mamlakatimizda kichik sanoat va erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etilishi shuningdek, ular faoliyatini tartibga soluvchi mustahkam normativ-huquqiy asosni shakllantirish, erkin iqtisodiy va kichik sanoat zonalarini rivojlantirishga xorijiy hamda mahalliy kapitalni jalb etish imkonini beradigan bojxona yengilliklari va soliq imtiyozlari yaratish borasida aniq maqsadga yo'naltirilgan ko'pgina ishlar amalga oshirildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2017-yil 10-avgustdagi PQ-3194-sonli qaroriga muvofiq Toshkent viloyati, tumanlarda 17 ta kichik sanoat zonalarini tashkil etildi. Qarorga ko'ra, kichik sanoat zonalarini hududida joylashgan ko'chmas davlat mulkidan foydalanganlik uchun ijara to'lovi nol stavkasida belgilanadi va import uskunalar va butlovchi qismlar xaridiga yo'naltirish uchun O'zbekiston rekonstruksiya va rivojlanish fondidan 50 million AQSh dollari hajmdagi kredit liniyasini ochish ko'zda tutilgan. Buxoro viloyatida 20 ta kichik sanoat zonalarini tashkil etish uchun yer maydonlarini ajratish bo'yicha tanlov e'lon qilingan. Xuddi shunday mamlakatimizning boshqa viloyatlarida ham bo'sh maydonlarda va binolar o'rnida kichik sanoat zonalarini tashkil etishga katta e'tibor qaratilmoqda. Xususan, Toshkent shahrining Yunusobod, Sergeli va Yak-kasaroy tumanlaridagi foydalanilmayotgan korxonalar negizida barpo etilgan kichik sanoat zonalarini muvaffaqiyatli faoliyat yuritmoqda. Ularda kimyo, to'qimachilik, elektrotexnika mahsulotlari, mebel, qurilish materiallari, oziq-ovqat hamda boshqa yuqori sifatli mahsulotlar ishlab chiqaruvchi 513 ta kichik korxonalar faoliyat olib bormoqda. 2016-yilning o'zida ushbu korxonalar tomonidan 1,1 trln so'mlik mahsulotlar ishlab chiqarilgan, 140 million AQSh dollaridan ortiq qiymatdagi tovarlar eksport qilingan, 11 mingdan ortiq ish o'rinlari yaratilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 21.06.2019-yildagi "Kichik sanoat zonalarini faoliyatini muvofiqlashtirish va boshqarishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4363-son qarori asosida ularning ishtirokchilari uchun faoliyat yuritish sharoitlarini sifat jihatidan yaxshilash va mahsulotlarni sotishga ko'maklashish, investitsiyalar ko'lamini oshirish, shu asosda yangi turg'un ish o'rinlari tashkil etilishi va aholi daromadini ko'paytirish asosiy maqsad hisoblanadi. Bu borada kichik sanoat zonalarini hamda erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini jadallashtirish, tadbirkorlarga imkoniyat va imtiyozlarni yanada ko'paytirish, ishlab chiqarish hajmini bir necha barobar oshirib, eksportga keng yo'l ochish kabilar muhim vazifalar hisoblanadi.

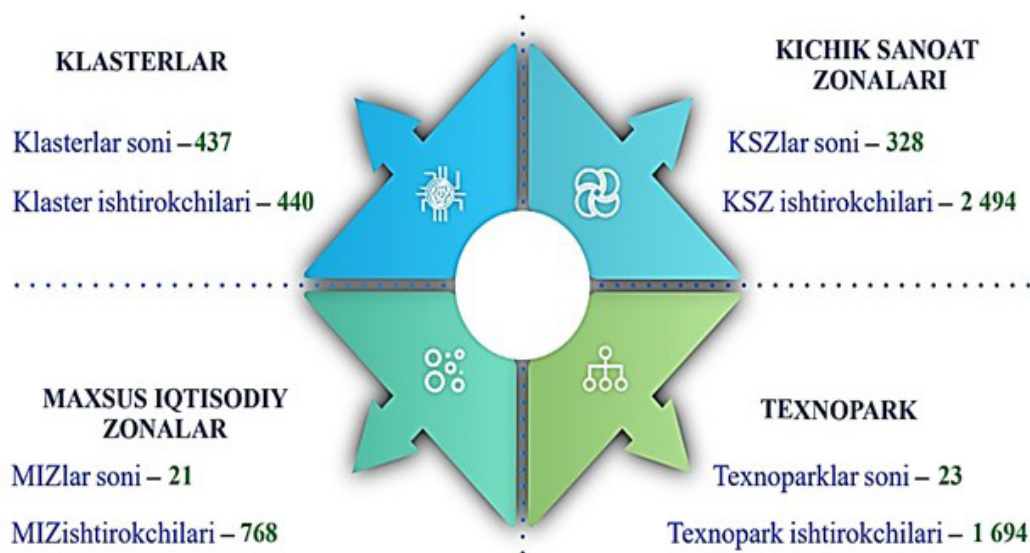
Yangi O'zbekiston va uning porloq kelajagi iqtisodiy asoslarini barpo etish jarayonida hududlar sanoat imkoniyatlarini oshirish, jumladan, ishlab chiqarish sohasida aholini ish bilan ta'minlash, yangi raqobatbardosh ishlab chiqarishlarni zarur infratuzilmaga ega bo'lgan va muhandislik kommunikatsiyalari mavjud yakka joylarda yig'ish yo'li bilan tashkil etishda investitsiya hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etish masalasiga alohida e'tibor berilmoqda. "Biz iqtisodiyotimizga sarmoya kiritishga intiladigan investorlar uchun hududlar va tarmoqlar bo'yicha investitsiya loyihalarini puxta shakllantira olsak, bu masalada ijobiy natijaga erishish mumkin. Bu borada erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalarida biznes subyektlarini joylashtirish, ularga imtiyoz va preferensiyalar berishni tashkiliy va huquqiy jihatdan tartibga solish lozim"². Bulardan kelib chiqib, xususan,

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga murojaatnomasi. – Toshkent, 2018-yil 28-dekabr.

kichik sanoat zonalarini faoliyati natijadorligini oshirish, sifatli va eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishga imtiyozlar berish, aholini ish bilan ta'minlashga qaratilgan tadqiqotlarni ko'paytirishga imkoniyat berish maqsadga muvofiq.

Klaster – meva-sabzavot va qishloq xo'jaligi resurslarini yetishtirish va chuqur qayta ishlash, chorvachilik, baliqchilik va boshqa komplekslarni yaratish, raqobatbardosh yuqori texnologiyali va eksportbop to'qimachilik, oziq-ovqat va boshqa turdagi mahsulotlar ishlab chiqarishni tashkil etish shakli. 2023-yilda ishtirokchisi mavjud jami 21 ta maxsus iqtisodiy zona (keyingi o'rinlarda – MIZ), 328 ta kichik sanoat zonasi (keyingi o'rinlarda – KSZ), 23 ta texnopark hamda 437 ta klasterlar (keyingi o'rinlarda – klaster) mavjud bo'lib, ularning tarkibidagi korxonalar soni MIZda 768 tani, KSZda 2 494 tani, texnoparklarda 1 694 tani va klasterlarda 440 tani tashkil etdi (1-rasm).

1-rasm: MIZ, KSZ, texnopark va klasterlar va ularning ishtirokchilari soni, 2023-yil (birlik)

Maxsus sanoat zonasi – boshqaruv, xo'jalik va moliyaviy faoliyatning alohida rejimi joriy etiladigan hudud. Maxsus sanoat zonalarini zarur ma'muriy, ilmiy-texnologik, ishlab chiqarish, muhandislik-kommunikatsiya, yo'l-transporti va ijtimoiy infratuzilmani barpo etish uchun yer uchastkalarini ajratish orqali shakllantiriladigan xizmat ko'rsatish va ishlab chiqarish zonalarini o'z ichiga oladi.

Shulardan kelib chiqib hozirgi vaqtdagi eng asosiy uslubiy vazifalardan biri bu bilimlar majmuasi hamda kichik sanoat zonalarini faoliyati bilan bog'liq bo'lgan yangicha yondashuvni ishlab chiqishdir. Shubhasiz, universal terminologiyani taklif qilish, shuningdek, uning izchilligini isbotlash, o'z navbatida, ilmiy doiralarda, so'ngra keng jamoatchilik o'rtasida jiddiy bahs-munozaralarni taxmin qilish oson ish emas. Shuning uchun kiritilgan terminlarning to'g'riligini asoslash o'z-o'zidan asosiy maqsad sifatida qaralmasligi lozim.

Respublikamizda Sanoat mahsuloti ishlab chiqarish hajmi jami – 79 979,6 mlrd. so'mni tashkil qildi, shundan: MIZda – 37 769,2 mlrd. so'mni, KSZda – 9 505,6 mlrd. so'mni, texnopark – 910,4 mlrd. so'mni va klasterlarda – 31 794,5 mlrd. so'mni tashkil qildi. Eng yuqori sanoat mahsuloti ishlab chiqarish hajmi maxsus iqtisodiy zona hissasiga to'g'ri kelgan bo'lib, 37 769,2 mlrd. so'mni tashkil etgan. Albatta bu darajalarga erishish uchun Respublikamizda bu turdagi tarmoqlarning qo'llab quvvatlanishi natijasi sifatida rivojlanish darajalari belgilanmoqda (3-rasm).

3-rasm: Sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi, 2023-yil (mlrd, so'mda)

Albatta, bu korxonalarda rivojlanish bilan birga debitor va kreditor qarzdorliklar ham yuzaga kelganligini ham inobatga olib rivojlantirish va boshqarish tizimini samarali tashkil etilishi maqsadga muvofiqligini ko'rishimiz mumkin. Birgina 2023-yilda debitor qarzdorlik miqdori jami – 19 701,6 mlrd. so'mni tashkil qildi, shundan: MIZda – 9 754,6 mlrd. so'mni, KSZda – 1 760,3 mlrd. so'mni, texnopark – 2 272,6 mlrd. so'mni va klasterlarda – 5 914,1 mlrd. so'mni tashkil etdi. Kreditor qarzdorlik miqdori jami – 23 793,3 mlrd. so'mni tashkil qildi, shundan: MIZda – 10 759,5 mlrd. so'mni, KSZda – 2 518,6 mlrd. so'mni, texnopark – 2 731,7 mlrd. so'mni va klasterlarda – 7 783,4 mlrd. so'mni tashkil etdi. 2023- yil 1- yanvar holatiga ko'ra, debitor qarzdorlik miqdori jami – 16 377,9 mlrd. so'mni tashkil qildi, shundan: MIZda – 6 950,7 mlrd. so'mni, KSZda – 1 212,7 mlrd. so'mni, texnoparklar – 1 004,1 mlrd. so'mni va klasterlarda – 7 210,4 mlrd. so'mni tashkil qilgan. Kreditor qarzdorlik miqdori jami – 9 121,2 mlrd. so'mni tashkil qildi, shundan: MIZda – 4 995,7 mlrd. so'mni, KSZda – 696,8 mlrd. so'mni, texnoparklar – 65,8 mlrd. so'mni va klasterlarda – 3 362,9 mlrd. so'mni tashkil qilgan.

Hozirgi kunda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishga kiritilgan investitsiyalardan samarali foydalanish uchun mavjud muammolarni aniqlash va ularni ijobiy hal etish uchun ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish – kichik sanoat zonalarini faoliyati samaradorligini baholashga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilishni va o'zaro bog'lanishlarni aniqlashni taqozo etadi. Shu boisdan tadqiqotimizning mazkur qismida kichik sanoat zonalarini tashkil etish va samarali boshqarish hozirgi zamon amaliyotining tahliliga e'tibor qaratiladi. Bu jarayonlarda asosiy xom ashyo yetkazib beruvchi fermer xo'jaliklarning ham o'rni beqiyos ^[6].

Respublikamizda kichik sanoat zonalarini faoliyati samaradorligini baholash xalqaro maydonda yetakchi va nufuzli tashkilotlar, moliya institutlari, ilmiy-tadqiqot tashkilotlari tomonidan har yili e'lon qilinib boriladigan sohalar bo'yicha xalqaro reytinglar va indekslarda tobora yuqori pog'onalariga ko'tarilish orqali mamlakatga xorijiy investorlarning ishonchini yanada mustahkamlash, xalqaro reytinglarga yuqori o'rinlarga intilish barobarida kichik sanoat zonalariga investitsiyalar oqimini yanada oshirishga qaratilgan muhim tarkibiy islohotlarni o'tkazishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo'nalishlari sifatida kichik sanoat zonalarini samarali boshqarish yo'nalishlari yuzasidan quyidagi xulosa va takliflar ishlab chiqish maqsadga muvofiq:

1. Kichik sanoat zonalarini barpo etish va rivojlantirishning barcha bosqichlarini e'tiborga oluvchi yagona, ilmiy jihatdan asoslangan konseptual modeli ishlab chiqildi. Modelga ko'ra, kichik sanoat zonalarini barpo etish bo'yicha birinchi taklif hududlarning mahalliy davlat hokimiyat organlari tomonidan berilishi mantiqan to'g'ri bo'lishi ishda ko'rsatib o'tildi.
2. Qashqadaryo viloyatida ko'p mahsulot turlarini ishlab chiqaruvchi kichik sanoat zonalarida (Chiroqchi tumani "Paxta tozalash zavodi" KSZ, "Konserva zavodi" KSZ, "Ayritom" KSZ larida har xil tarmoqqa qarashli mahsulot turlari ishlab chiqariladi) bir sanoat tarmog'iga qarashli mahsulot ishlab chiqarishga ixtisoslashgan KSZlarni barpo etish va ularni klasterlash mumkinligi izohlab berildi.
3. Sanoat ishlab chiqarish imkoniyati bo'lgan shahar chetlarida va tuman hududlarida grinfild (obyektlar qurilmagan bo'sh yer maydoni) kichik sanoat zonalarini barpo etishni yo'lga qo'yish taklifi ishlab chiqildi va zonaning bino va inshootlarini qurish va qimmatbaho, ilg'or xorijiy uskuna va texnologiyani sotib olishda davlat-xususiy sheriklikdan foydalanish mexanizmlari ishlab chiqildi va uning samarali tomonlari izohlab berildi. Ma'lumki, ayrim hududlarda foydalanilmaydigan davlat mulki obyektlari cheklangan, deyarli mavjud emas. Bu joylarda grinfild KSZlarni barpo etish KSZlarini miqyosi kengayishiga, sanoat ishlab chiqarish hajmini oshirish va hududni iqtisodiy rivojlanishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ayrim qarorlariga kiritilayotgan o'zgartirish va qo'shimchalar. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 31.01.2023 yildagi PQ-39-son. Кучга кириш санаси. 31.01.2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2017 yil 7 fevraldagi «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar Strategiyasi to'g'risida»gi PF-4947-son Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. 2017 y. 6-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 1-avgustdagi "O'zbekiston Respublikasida investitsiya muhitini tubdan yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida" gi PF-5495-son Farmoni // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 02.08.2018-y., 06/18/5495/1611-son.
4. Samanov A.A. Biznes muhiti: nazariya va amaliyot. Darslik. –T.: "Universitet", –2022. –248 bet.
5. Ashurov M. M "Kichik sanoat zonalarini qulay biznes muhitini yaratish va hududni rivojlantirishda muhim omil sifatida" Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences volume 1 | issue 8 issn 2181-1784 2021 yil.
6. Мирзаев М.У. Анализ потенциала сельско хозяйственных производителей в Республике Узбекистан. 2017 г. С. 1021-1024. EDN: ZTKLEF
5. www.stat.uz

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.